

DR. REZI ELEK

„A HIVATÁSOMAT ÉLTEM, NEM AZ ÉLETEMET.
ITT VOLTAM.”

KOVÁCS ISTVÁN SÁNDOR (1947–2007) LELKÉSZ,
TEOLÓGIAI TANÁR EMLÉKÉRE

2007. április 24-én, hosszas betegség után, Kovács István Sándor, az unitárius gyakorlati teológia tanszékének tanára visszaadta lelkét Teremtőjének.

A „tisztetség adassék” szellemében szeretném felidézni azt az író-lelkészt, akinek életútja a gyülekezeti szolgálattól a tanári katedráig vezetett, de bárhol is szolgált, a legfontosabb feladatának az evangélium hirdetését tekintette. Így vall erről önvallomásszerű beszámolójában: „Prédikáló egyház vagyunk. Lelkészi szolgálatom legfontosabb területének mindig az evangéliumhirdetését tartottam. Bár teológiai hallgató koromban inkább a rendszeres teológia felé vonzódtam, és néhai professzorom, dr. Erdő János biztatására hittanból és etikából készültem doktori: gyakorló lelkeszi tevékenységem kezdeteitől *az igehirdetés szerelmese lettem!* [a kiemelés tőle] Szívvel-lélekkel, hivatástudattal szegődtem szolgálataiba és művelésébe, ezért »váltottam szakot« is, végül a gyakorlati tanszék doktori tanfolyamára felvételizve, majd a tanszék előadói állását megpályázva”.

Isten gazdagon megáldotta olyan talentumokkal, melyekkel az evangéliumi üzenet átadását, a prédikálást, az igehirdetést gyülekezeti és tudományos szinten is művelni tudta.

1947. december 15-én született Kolozsváron. Édesapja Kovács Sándor, édesanyja Kovács Ilona. Iskoláit Kolozsváron végezte, a Báthory István Líceumban érettségizett (akkor 11-es számú Iskola). Az Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézetbe 1967-ben iratkozott be, 1971-ben sikeresen szakvizsgázott, 1973-ban szerezte meg a rendes lelkeszi oklevelet.

Gyülekezeti szolgálatainak állomásai: Iszló, ahol kilenc hónapot szolgált mint gyakorló segédlelkész, Bözöd és Bözödújfalú (1972-1979), Homoródújfalú (1979-1991).

Családot 1979-ben alapított, felesége a bözödi származású Albert Erzsébet, házasságukat, Isten három gyermekkel áldotta meg, István (1979), Noémi-Ildikó (1981), Péter (1984).

A lelkeszi szolgálat, a gyülekezeti munka mellett „az igehirdetés szerelmeként” 1984-ben sikeresen felvételizett a Protestáns Teológiai Intézet doktori tanfolyamára, szakterülete a gyakorlati teológia, s ezen belül a homiletika volt. Doktori dolgozatát is a homiletika, a szónoklattan tárgyköréből szerette volna megírni: „*A prédikáció. Tartalmi és formai követelményei*” címen. Külföldi

tanulmányúton szerette volna mélyíteni ismereteit. 1990 késő őszén az oxfordi Manchester College ösztöndíjasaként indul tanulmányútra Angliába. Ez a tanulmányút azonban nem sikerült. Az itthon töltött karácsonyi–újévi szünet után, 1991. január 8-án Londonba visszarepülve, egy érvénytelen vízum miatt a hatóságok nem adták meg a belépési engedélyt, és kénytelen volt hazatérni. Csak az 1994/95. tanulmányi évben sikerül a chicagói Meadville/Lombard unitárius teológiai főiskolán folytatni tanulmányait, ahol önéletírása alapján „főként szónoklástani és gyülekezetépítési-szervezési kérdésekkel” foglalkozott. Doktori dolgozatát sajnos nem sikerült megírnia, habár a doktori tanfolyam vizsgakötelezettségeink részben eleget tett.

Az 1991 őszén megkezdett teológiai tanári munkája nem volt zavarmentes. Az Egyházi Képviselő Tanács szorgalmazta doktori dolgozatának a megírását és záros határidőnek 2000. június végét jelölte meg. A dolgozatát nem készítette el, ezért az Egyházi Képviselő Tanács 2000. szeptember 28-i ülésén „megvonta bizalmát”, és kérte a Teológiát, hogy bontsa fel munkaszerződését. Ezzel az intézkedéssel nem oldódott meg az unitárius gyakorlati tanszék sorsa, mert óraadó tanárokkal igyekezett az egyház betölteni az állást. Közben Kovács Istvánt az egyház kinevezte szerkesztőnek, akinek fő munkaterülete az egyházi kiadványok szerkesztése lett. A gyakorlati tanszéken a felemás helyzet tarthatatlanná vált, és a tanári állás végleges betöltése hamarosan napirendre került. A meghirdetett pályázatra ismét jelentkezik, és az EKT-ban zajló viharos véleménykülönbségek után, 2002. őszétől újra elfoglalhatja tanári állását, amelyet haláláig, pontosabban súlyosbodó betegségéig (2007. február) töltött be.

Kovács István Sándor tanárként önálló egyetemi jegyzeteket írt a pojménika, a homiletika, a katekétika, a liturgika köréből, de fő érdeklődési területe mindvégig a szónoklattan maradt. Nem véletlen, hogy a homiletika (szónoklattan) jegyzetének a kidolgozására fordított a legnagyobb figyelmet.

A homiletika jegyzete mottójául Ravasz László egyik megállapítását választotta: „A lelkipásztori eszmény – az igazi prédikátor – ... Egész élete prédikációra való készülés és prédikálás”. A bevezetőben kritikai hangvétellel állapítja meg: „Manapság siralmas a prédikálás színvonala. Kevés jó szónok, nagy prédikátor akad. Sok lelkész egyáltalán nem hisz abban, hogy a prédikálás az evangélium hirdetésének és az élet megváltoztatásának hatásos eszköze lehet. A prédikációcskák korát éljük, ezek pedig csak törpe keresztényeket nevelnek”. Úgy véli, hogy az igazi prédikálás hidat ver a Biblia világa és a mai világ között tátongó szakadék fölé, s egyszerre gyökerezik mindkettőben, de elengedhetetlen fontosságúnak tartja azt, hogy a prédikátornak át is kell élnie az általa hirdetett üzenetet.

Érdeemes betekintnünk a jegyzete szerkezeti világába. Az első fejezetben a prédikálás történeti áttekintését nyújtja Jézustól a XX. századig. A második fejezetben a „Modern ellenvetések – és válaszok” cím alatt arra keres választ, hogy van-e mondanivalója, üzenete a keresztény egyháznak a ma embere számára?

Melyek azok az akadályok, amelyek az evangéliumi üzenet átadásának – átvételének útjában állnak? A prédikálás teológiai alapjairól a harmadik fejezetben szól részletesen. A negyedik és ötödik fejezetekben a prédikátor személyéről, felkészültségéről, a prédikálás hídépítő szerepéről ad tájékoztatást. A prédikálásra való felkészüléssel foglalkozik a hatodik fejezetben. Megemlíti, hogy a felkészülésnek lényegében hat nélkülözhetetlen lépése van, „s ezt a legtöbb nagy prédikátor így, vagy úgy, de mindenképpen betartja”:

A bibliai szövegrész kiválasztása

Elmélkedjünk felette! (Szenteljünk időt a textusnak!)

Válasszuk ki a fő gondolatot! (Fogalmazzuk meg a célt!)

Anyaggyűjtés és az anyag elrendezése a fő gondolat körül

A bevezetés és a befejezés kidolgozása és hozzáillesztése

Írjuk le a beszédet, vagy ne? Tanuljuk meg kívülről, vagy ne?

Az említett „lépéseket” alaposan kibontja. Különösen elmélyül a textusfajták részletezésében, majd a textusszerűség kérdésével foglalkozik, és leszögezi: „a bibliai textusnak egy keresztény egyházi beszéddé való kibővítése adja meg a beszéd textusszerűségét. Választott textusunk adja tehát a prédikáció témáját, ezt a textust, illetve témát egyházi beszéddé kibővítve: beszédünk textusszerűségét biztosítjuk”.

A hetedik és a nyolcadik fejezet a prédikálás eredményességét körvonalazza, de a gyülekezeti bibliaóra kérdéskörét is idekapcsolja.

Kovács István homiletikai munkásságának bizonyosságai a Keresztény Magvetőben közölt 60 beszéde, és a fennmaradt – rendezésre váró kéziratos beszédei. Esményképei Balázs Ferenc, Gellérd Imre, Ravasz László, Charles H. Spurgeon. Beszédeinek stílusa egyszerű, közvetlen, világos, fordulatos; az illusztrációkat ügyesen alkalmazta, a textus kifejtése könnyed, érthető, a mondanivaló az emberhez, az élethez, a lélekhez szólt, fogalmazása gördülékeny. Szívesen használja a költői képeket. Beszédei azt igazolják, hogy szerzőjük mélyen hitt a tiszta szó és írás erejében, a prédikáció igazi eredményességében. Beszédeinek értékelését majd elvégzi az útkor, de meggyőződésem, hogy azok még sokáig hangzani fognak a szószekek magasságából, és üzenetükkel tartalmasabbá tesznek emberi életeteket.

Az anyanyelv művelésére – beszéd és írás – különös gondot fordított, és tanítványaitól is szigorúan megkövetelte ezt. A „Szólj egy szót...” című beszédekben külön foglalkozik ezzel a mindig időszerű témával, éles hangnemmel kel az anyanyelv védelmére: „Édes anyanyelvünk szóhasználatában is megnyilvánul a divat hatása ... A szavak divatjának jelenségével talán csak az íróknak és a hivatásos nyelvészeknek kellene foglalkozniuk, ha a divat jelenségei mögött nem lenne, nem húzódná meg mindig egy nagyon is figyelemreméltó magatartás és gondolkodásmód. Mert szavaink sok mindent elárulnak rólunk. Többet, mint

gondolnánk. Tükrözik a mögöttük meghúzódó embert, annak érzés- és gondolatvilágát” (KerMagv 86 (1980) 69).

Kovács István az illemtudó, az udvarias, a közlékeny, a társalgó, a barátságos, a jó humorú ember jellemvonásait hordozta.

„Élete házát” gyakran megtépázta az élet vihara, s gyakran állt tanácstalannul, némán, a sok-sok miért és hogyan kérdéseivel? Küszködve egyre súlyosbodó betegségével is, mégis megmaradt – Dsida Jenő gondolatával – „*felelős írástudónak*”.

Egyház- és népszolgálatára tekintve, hadd szólaltassuk meg őt, aki 2003. február 23-án kelt beszámolója epilógusában így vallott: „Néztem a Duna-tévé adását a közelmúltban. A faluromboló diktatúra utolsó éveiben víz alá süllyesztett Bözödújfalú történelmének felvillantott képei között megrendítő a mesterségesen létrehozott tó vízből kiemelkedő templomok látványa. Látható a megrokkant, kicsiny unitárius imaház vízből kiemelkedő tornya is, amit szolgálatom ideje alatt emeltünk... Önkéntelenül Mécs László gyönyörű verse jutott eszembe, az „Itt voltam 1927” című. Úgy hiszem, én sem mondhatok mást. A hivatásomat éltem, nem az életemet. Itt voltam.”

Itt volt! A miénk volt! Köszönjük Istennek!

Temetése 2007. április 27-én, pénteken volt a kolozsvári Házsongárdi temetőben. A gyászbeszédet Csete Árpád humoródalmási lelkész mondta. Búcsúztatták, dr. Rezi Elek főjegyző, rektor, az Erdélyi Unitárius Egyház és a kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet, Józsa Lajos tordai lelkész, a tanítványok, Ilkei Árpád humoródújfalvi lelkész, Humoródújfalú híveinek nevében.

Requiescat in pace!

Irodalmi munkássága**KIADOTT EGYETEMI JEGYZETEI**

Liturgika, 50 számítógépes oldal
Homiletika, 80 számítógépes oldal
Katekétika, 65 számítógépes oldal
Pojmenika, 45 számítógépes oldal

TANULMÁNYOK, ELŐADÁSOK, MEGEMLÉKEZÉSEK

Francis Bacon (1561–1626), KerMagv, 1976/2. 110–112.
William Ellery Channing (1780–1842), KerMagv, 1980/3–4. 106–113.
 „Rémisztő csudajel”: 400 éves erdélyi kiadvány a sarki fényről, A Hét 1982. január 2. 10. oldal. és Igazság, 1982. február 26. 3. oldal.
Adatok Kelemen Lajos élettörténetéhez, KerMagv, 1982/2. 89–91.
Jónás, a próféta (Babits Mihály születése 100. évfordulóján), KerMagv, 1983/4. 244–246.
A szabad idő, mint az önképzés lehetősége a lelkész életében, KerMagv, 1984/2. 86–94.
50 év rög alatt – rög felett (Balázs Ferenc 1900–1937) KerMagv, 1987/2. 147–148.
A töredék rangja. Gellérd Imre hagyatéka elé. In. Gellérd Imre: *Beszédek*. Center for Free Religion kiadása. Chico, Kalifornia, Amerikai Egyesült Államok, 1990. 4–7.
A reformátorok – Luther, Zwingli, Kálvin – állásfoglalása a vallásszabadság kérdésében, KerMagv, 1993/1. 6–11.
Voltaire (1694–1778) halálának 220. évfordulóján, I. rész, KerMagv, 1998/3–4. 244–266.
Voltaire..., II. rész, KerMagv, 1999/1–2. 67–80.
Újévet köszöntő kézfogás, Unitárius Naptár, 1999.
Minden szeretet elörvénylése, Unitárius Naptár, 2000.
Balázs Ferenc hit- és életfelfogása, In: *Szép apostoli élet. Balázs Ferenc (1901–1937) centenáriuma*. EMKE. Kolozsvár, 2001. 5–10.
Mikó Imre (1911–1977), Unitárius Közlöny, 2002/2. 16–17.
Unitárius Kalendárium 2003. (Szerkesztette: Kvári Kovács István). Kiadta az Unitárius Egyház. Kolozsvár, 2002.

EGYHÁZI BESZÉDEI A KERESZTÉNY MAGVETŐBEN

Pályafutásunk titka, 1Kor 9,24–26; 1976/1. 47–49
Új évet köszöntő kézfogás, Zsolt 76, 12/a; 1976/1. 49–50
Gyümölcsseitekről ismeritek őket, Mt 7,17; 1976/3–4. 217–218

- Vissza nem térő alkalmak*, Ef 5,15–17; 1978/1. 42–44.
- Vasárnapi hívók*, Jak 1,22. 26; 1978/1. 44–46.
- Az eszménykép vonzásában*, Mt 9,9; 1978/3–4. 236–237.
- Felelős döntés*, Mt 27,22; 1979/1. 68–70.
- A világosság fiai legyetek!* Jn 12,35/b–36/a; 1979/4. 258–260.
- Lélekkel adni*, Mt 12,41–44, 1979/4. 260–261.
- Készenlét*, Mt 19,16–21; 1979/4. 260–261.
- Gyermek az időben*, Lk 2,12–16; 1980/1-2. 64–65.
- Mindeneket megszerzek neki!* 1Krón 22,5–7; 11–13., 1980/1–2. 65–67.
- Jószóval vagy veréssel?* 1Móz 22,12; 1980/1–2. 67–69.
- Szólj egy szót...*, Lk 1,42; 2,51–52; 1980/1–2. 69–70.
- Vadgesztenye*, Mt 18,6; 1980/1–2. 70–73.
- A lélek szépsége*, 1Kor 13,1–3; 1980/1–2. 73–74.
- Magáról ad számot az ember*, Róm 14,10; 12–13, 1981/2. 133–134.
- Szülők és gyermekek*, Ef 6,1–4; 1981/2. 134–135.
- Az embert tette méri*, Lk,43–46; 1981/3. 187–188.
- Keresni kell az embert!* Péld 28; 12/c; 1982/4. 228–230.
- Óriások és törpék*, Lk 18,1–10; 1982/4. 230–232.
- Még nem késő!* Jn 3,7; 1982/4. 235–236.
- A béke útján*, Ef 4,1–3; 1883/1. 66–68.
- A szeretet nyelvén*, 1Kor 13,1–13; 14,1; 1983/1. 66–68.
- Önzetlenül: „Semmiért – egészen”*, Lk 9,57; 1983/1. 70–73.
- Boldog szegények*, Mt 5,3; 1983/2. 117–119.
- Boldog sírók*, Mt 5,4; 1983/2. 120–123.
- Boldog szelídek*, Mt 5,5; 1983/2. 123–126.
- Boldogok, akik éheznek...* Mt 5,6; 1983/2. 126–129.
- Boldogok a tiszta szívűek*, Mt 5,8; 1983/2. 129–132.
- Boldogok a békeszerzők*, Mt 5,9; 1983/2. 132–134.
- Rendhagyó advent*, 1Tessz 3,12; 4,3/a; 1983/4. 260–262.
- Testvérnek lenni...*, Róm 12,15; 1990/1. 49–51.
- Hovatartozásunk jegyei*, Mt 26,69–74/a; ApCsel 4,13; 1990/1. 51–52.
- Eltékoztolt örökség*, 1Móz 25,29–34; 1991/3. 216–218.
- Élő lelkiismeret*, 1Tim 1,19; Ap Csel 24,16, 1991/3. 218–220.
- Mi lelt téged, Hágár?* 1Móz 21,14–19, 1992/2. 133–135.
- Amit tesztek: lélekkel tegyétek!* Kol 3,23; 1992/3. 195–197.
- A halhatatlanság útja*, Péld 12,28; 1992/4. 282–283.
- Remény, amely nem szégyenít meg*, Róm 5,5; 1992/4. 283–285.
- Készségesen és meggondoltan*, Jak 1,19–20; 1992/4. 283–285.
- Itt az utolsó óra*, Jak 5,3/c; 1992/4. 286–288.
- Életre vivő út*, Mt 7,13–14; 1993/1. 58–60.
- Örök küldetésed*, Mt 5,13; 1993/1. 60–62.

- Tiszta szemmel*, Mt 7,3–5; 1993/1. 62–63.
Legyen megbecsült a házasság! Zsid 13,4/a; 1993/2. 119–120.
Újjonnan kell születetek! Jn 3,7; 1993/3. 170–172.
Hatalmat adott nekünk az Isten! Ef 4,29; 1993/4. 245–247.
A bizalom hatalma, Jn 21,15–17; 1994/1. 44–46.
Boldogok az Istenben gazdagok, Lk 12,15; 1994/1. 46–48.
Pünkösdi fáklyagyújtás, ApCsel 2, 12–17; 1994/2. 112–114.
Mi célra vagyunk? Lk 15, 18–20; 1995/3. 242–245.
Az igaz hit győzelme: áldás, 1Móz 32,27–30.
Adventi reménységünk, Mik 6,8; Ézs 58,7–8/a; 1995/4. 326–328.
Az egy talentumos ember, Mt 25,14–29; 1995/4. 328–330.
Eszményeinkért élni, Lk 9,57; 2000/1–4. 118–123.
Egy találkozás, amely..., Lk 24,13. 30–32; 2001/1–2. 118–121.
A lélek gyülekezete, ApCsel 4,32; 2001/1–2. 121–124.
Hittek, azért szóltak, ApCsel 4,20; Unitárius Közlöny, 2001/2. 1–2.
„Testté lett”, Jn 1,14; Unitárius Közlöny, 2001/4. 25.

KOVÁCS SÁNDOR UNITÁRIUS EGYHÁZTÖRTÉNÉSZ-TANÁR DOKTORI DISSZERTÁCIÓJÁNAK MEGVÉDÉSE

Kovács Sándor, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet tanára 2007. július 5-én a Szegedi Tudományegyetem Bölcsésztudományi Karán (SZTE BTK) védte meg Az angolszász–magyar unitárius érintkezések a 19. században című doktori értekezését.

Az értekezést dr. Szőnyi György Endre elnök, a SZTE BTK Angol–Amerikai Intézet vezetője, dr. Csorba László, a Római Magyar Akadémia igazgatója, egyetemi tanár (ELTE), dr. Máté-Tóth András, a SZTE Vallástudomány Tanszékének vezetője, dr. Zentai Mária (SZTE BTK), dr. Török Zsuzsanna (Budapest, CEU) summa cum laude minősítéssel értékelte.

Az alábbiakban a doktori dolgozat téziseit adjuk közre.

Bevezetés. A dolgozat témája és módszere

Az angolszász–magyar protestáns kapcsolatok történetének mostohagyermekével, az unitárius egyházzal foglalkozunk dolgozatunkban. Az angol–amerikai–magyar érintkezési viszonyok tizenkilencedik századi, az unitárius egyház intézményrendszere köré épülő eseménytörténete úgyszólván ismeretlen a szakma előtt. Ennek több oka is van: a felekezet számaránya és elszigeteltsége, a legkülönbözőbb könyvtárakban és levéltárakban szétszórt, nehezen hozzáférhető anyag, ugyanakkor az erdélyi unitáriusok intézményrendszerének, hitének, történelmének ismerete is nehezítette a kutatást. Az értekezés szerzője Kolozsvárott, Oxfordban és Manchesterben kutathatott, így eddig ismeretlen forrásokat, jegyzőkönyveket tanulmányozhatott. A dolgozat módszere – a fentiekben jelzett körülmények következtében is – bátran késő-pozitivistának is tekinthető. Nem tiltakoznánk ez ellen a megjelölés ellen, hiszen tisztában vagyunk azzal, hogy az irodalmi, politikai, gazdasági, eszmetörténeti kapcsolatok elmélyült elemzése elképzelhetetlen lesz anélkül az intézményes háttér nélkül, amelynek új forrásait szólatatjuk meg. Ez persze azt is jelenti, hogy az egyes részterületek árnyalt, a felsorolt szakmák módszertani kérdéseit is érintő elemzésére nem vállalkozhatunk, hiszen ahhoz egy sor szakterület szakemberévé kellett volna válnunk az anyag feltárásával párhuzamosan.